

TÜRKÇEYE ÖZGÜ BAZI DEYİMLERİN GÜRCÜCEYE ÇEVİRİ SORUNLARI (AYAKKABI İLE İLGİLİ DEYİMLER ÜZERİNE)

Translation Problems of Some Turkish Idioms into Georgian (On Idioms Related to Shoes).

Doç. Dr. Nana TSEKHLADZE

Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Gürcü Filolojisi Bölümü, Batum/GÜRCİSTAN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6335-8013>

Doç. Dr. Gül Mükerrerem ÖZTÜRK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dilive Edebiyatı Bölümü, Rize/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1875-4954>

Dr. Öğr. Üyesi Mzia KHAKHUTAİSHVİLİ

Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Gürcü Filolojisi Bölümü, Batum/GÜRCİSTAN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4730-6720>

ÖZET

Çağdaş dilbiliminde kültürel iletişim araştırmaları aktif bir rol oynamıştır. Böylece kültürel iletişim araçlarından biri olan deyimlerde halkın yaradılışını ve dünya görüşünü hissetmek mümkündür. Bu bakımdan Gürcü ve Türk halklarının dillerinin deyimsel açıdan karşılaştırmak ilginç olabilir.

Çalışmamızın amacı, "pabuç, ayakkabı" ile ilgili ele alınan deyimlerin Gürcüceye aktarımında karşılaşılan sorunlar ele alarak deyimlerdeki eşdeğerlik ve farklılıkları göstermektir. Bu çalışma, kültür faktörünün çevirideki yerine dikkat çekmesi bakımında da önemlidir. Çalışmamız esnasında Eter Mamulia'nın Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü'nden yararlanılmıştır.

Yapılan bulgular sonucunda, Türkçe deyimlerin Gürcüceye aktarıldığında biçimsel ve anlamsal eşdeğerliğin sağlandığı durumlar olduğu gibi biçimsel ve anlamsal farklılıklar da dikkat çekmektedir. Çünkü bir dilden başka bir dile, o dile ait bir kültürü, öğüdü, benzer ifadeleri kullanarak aynı sözdizimiyle aktarmak nadir bir olaydır. Bundan dolayı ele alınan deyimlerde daha çok farklı ifadelere ve açıklamalara yer verilerek çeviriler yapılmıştır. Sonuç olarak, her toplumun dili başka duyguları yansıtır. Elbette benzerlikler mevcuttur; ama dil ve kültür benzerlikten çok farklılıklar barındırır.

Anahtar Kelimeler: deyimler, gürcüce, çeviri, kültür.

ABSTRACT

Cultural communication research has played an active role in contemporary linguistics. Thus, it is possible to feel the creation and worldview of the people in idioms, which are one of the cultural communication tools. In this respect, it may be interesting to compare the languages of Georgian and Turkish peoples in idiomatic terms.

Our study aims are to show the equivalence and differences in the idioms by addressing the problems encountered in the transfer of the idioms about "shoes, shoes" to Georgian. This study is also important in terms of drawing attention to the place of culture factor in translation. During our study, Eter Mamulia's Dictionary of Turkish-Georgian Idioms was used.

As a result of the findings, there are cases where formal and semantic equivalence is achieved when Turkish idioms are transferred to Georgian, as well as formal and semantic differences. Because it is a rare event to transfer culture, advice, and similar expressions from one language to another with the same syntax. For this reason, translations of the idioms discussed were made by using more different expressions and explanations. As a result, the language of each society reflects different emotions. Of course there are similarities; but language and culture are more different than similar.

Keywords: idioms, georgian, translation, culture.

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve kültürlerarası iletişim, gün geçtikçe ulusal-özü deyimlerin karşılaştırmalı analizini yapmaktadır. Dil ve düşünce arasındaki ilişki, dünya görüşleri arasındaki farklılıklar en iyi burada görülmektedir. gg (pe) harfinin kökeni, bir toplumun yaşamı, ahlakı, ulusal ve etno-psikolojik özellikleri, zihinsel süreçleri, faaliyetleri, manevi ve maddi kültürünü belirleyen gerçekçiliği, bir ulusun ruhu ve özgünlüğü ile ilgilidir. Ancak gg (pe) harfi, Gürcü dili alfabesinin yirmi birinci harfi olup Türk alfabesindeki muadili "fe"dir. gg (pe) harfi, kendine özgü motivasyonunu (iç biçim), insanların maddi ve manevi kültürler arasındaki farklılığı yansıtır.

Deyim bilimi "evrensel bir veritabanıdır." (Kononova, 2000: 35). Dünya halklarının en zengin deyimsel yönünün incelenmesi hem evrenselliği, hem de deyimlerin ulusal-kültürel özgüllüğünü (logo-epistemolojiler, dil kültürleri) ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmamızın temeli, makrokozmos olan "makro metnin" dünya görüşünü taşıyan bir "mikro metin" (metin içindeki metin) bilime dayanmaktadır. "Onlara değer vermek ya da duygusal açıdan önemli bir tavır sergilemek, gerçekçiliğin kültürel açıdan yorumlanmasının sonucudur." (Telia, 1996: 82).

Belirttiğimiz gibi, deyimdeki metaforik düşünce; milliyet, din, yaşam tarzı, kültür, deneyim, gelenekler vb. tarafından koşullandırılır. "Buna bağlı olarak, asıl mesele disiplinler arasıdır: sözlükbilim, dilbilim, biçimbilim, çeviribilim, dil-kültür, psiko-sosyo dilbilim alanlar için ilginçtir. Bugün aynı zamanda tüm bu alanlar dil sinerjisi açısından da incelenmektedirler." (Alefirenko, 2008: 10-14).

Dilde ulusallığın ve özgünlüğün ortaya çıkışı XVII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyılın başından itibaren odak noktası olmuştur. Bu nedenle farklı kültürlerin karşılaştırmalı analizi, ulusal halkların sosyo ve etnopsikiyatrik verilerini incelememize ve anlamamıza izin verir. Bazı deyimlerde, yaşamsal, dinsel, ulusal, sosyal, etnik vb. değerler sistemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızın amacı, karşılaştırılabilir dilde benzer türdeki birimlerde yer almayan deyimlerin çeviri sorunlarıdır. Akriba, birbirinden uzak veya komşu halkların anlatım biçimlerinin karşılaştırmalı analizine özel önem verilmesi gerekmektedir. Evrensel çeviri yaparken zorluk söz konusu değildir. Çünkü yeniden düşünmenin temeli aynıdır. Ancak özel yapıdaki gg (pe) harfinin çevrilmesi en zor olanıdır. Başka bir dil taşıyıcısını kelimelerinin bağımsız bir sözcük birimi olarak düşünülebileceği gerçeğiyle yola çıkarsak, okuyucu metaforlarında onlardan ne şüphe duyabilir ne de doğrudan anlayabilir, buna bağlı olarak da metne nüfuz edemediği için doğal olarak çeviride de zorluklar oluşacaktır.

Bir diğeri ise, eşdeğeri olmayan deyimsel birimleri çevirirken, içindeki tüm gerçeklik (yaşam tarzı, görgü kuralları, kültür, din vb.) bilgisi gereklidir. Aslında burada kastedilen coğrafi, tarihi, sosyokültürel, gösterebilimsel, etno-kültürel bilgilerdir. "Karşılıklı penetrasyon ile karakterize edilirler, çünkü birbiriyle ilişkili birçok yön içermekte olup dilde nesnelleştirilmiş ulusal kültürü farklı şekillerde sunmaktadırlar" (Tavidashvili, 2014: 45).

Deyimlerde, dünyanın dinsel resmi evrenin pratik bir resim parçası olduğundan belirli yaşam tarzı, tarihsel ve pratik durumların olduğu (Stevanovich, 2013: 501) bilinmektedir. Bu durumlar, pratik deneyimle ya da görseli yeniden yapılandırma temeliyle gelişmektedir.

"Yabancı dil deyimsel birimleri, küresel bağlamda düşünce ve kavramı gerektirir. Çoğu zaman onları çevirmek zor olsa da sıradışlıkları ile bizi şaşırtıyor, heyecanlandırıyorlar." (Stevanovich, 2013: 500).

Değeriyle bağlılığını ifade eden önde gelen bileşenlerden biri olan pabuç(ayakkabı) kelimesiyle ilgili birkaç tane deymi ele alacağız. Örneğin: Ayağının pabucu olamaz (Gürcüce: მის ფეხსაცმლად არ ივარგებს / mis feksatsmlad ar ivargebs), Ayağının pabucunu başına giydi (Gürcüce: მისი ფეხსაცმელი თავზე დაიხურა / misi feksatsmeli tavze daikhura), Ağaca çıksa pabucu yerde kalmıyor (Gürcüce: ხეზე რომ ავიდეს, მისი ფეხსაცმელი ძირს არ რჩება / kheze rom avides, misi feksatsmeli dzirs ar darcheba), Pabucu ters giydirir (Gürcüce: ფეხსაცმელს უკუღმა ჩააცმევს / feksatsmels ukuğma chaatsmevs), Pabuçlarını eskitti (Gürcüce: ფეხსაცმელები გაცვითა / feksatsmelebi gatsvita), Pabucu eski (Gürcüce: მისი ფეხსაცმელი ძველია / misi feksatsmeli dzvelia) vb.

"Ayakkabı" kelimesinin Türk kültürü alanında bir çağrışımı vardır. Ancak Gürcü dilinde ise bir çağrışımı söz konusu değildir. Türkçede bu kelime, yalnızca bu dili konuşanların bilincinde çağrışım yapan bir dizi

ek çağrışım toplulukları oluşturur. Verilen bir nesnenin metaforunun bize neyin verdiği ve onunla ilgili mecazi temsillerin neye dayandığına dair pragmatik bilgiler içeren içsel biçim elbette ki ilginç bir durumdur. Bu özel konunun çalışmasına dayanarak, aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışacağız: Hem ulusal renkte hem de kontekste (sözlü ve sözsüz, mikro, makro, açık ve örtük, vb.) kendini koruyarak ve iç formu ve dil dışı faktörleri göz önünde bulundurarak kavramsal bilgileri doğru bir şekilde ileterek bir dili başka dile çevirmek mümkün müdür?

“Ayakkabı” ile ilgili deyimleri içerik olarak şu şekilde gruplandırabiliriz:

- a) Uygunluk, eşitlik, denklik
- b) Beceriklilik, yordamlılık
- c) Dolandırıcılık, hilecilik, kurnazlık
- d) Değer, kalite
- e) Güvensizlik
- f) Saygısızlık, aldırmamak
- g) Kovmak
- h) Yanından ayrılmamak, arkasından yürümek, adım adım takip etmek
- ı) Uzağa gitmeye hazırlanmak
- j) Çok gezmek
- k) Koşmak, acele etmek
- l) Asılsız tehditler.

a) Uygunluk, Eşitlik, Denklik

"Ayağının pabucu olamamak" deyimini Türk dilinde "değerce ondan çok aşağıda olmak" anlamına gelirken Gürcü dilinde ise bu deyim "მის ფეხსაცმლად არ ივარგებს / mis feksatsmlad ar ivargebs, მას არ გამოადგება / mas ar gamoadgeba (ona yaramaz), მისი ფეხის მტვრადაც არ ღირს / misi fekhis mtvard ar ğors (ayağının tozuna değmez), მასთან ახლოსაც ვერ მივა / mastan akhlosats ver miva (onun yakınından geçmez), მას ვერ შესწვდება / ver shestsvdeba (ona ulaşamaz)." (Mamulia, 2006: 46) şeklinde ifade edildiğini görmekteyiz.

"Ayağının pabucunu başına giymek" deyimini ise Türk dilinde "1. Dengi olmayan bir kimseyle evlenmek. 2. Değersiz bir kimseyi üstün bir yere geçirmek" anlamlarına gelmektedir. Gürcü dilinde karşılığı ise: მისი ფეხსაცმელი თავზე დაობურა / misi feksatsmeli tavze daikhura." (Mamulia, 2006: 46) şeklindedir.

b) Beceriklilik, Yordamlılık

"Ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz" deyimini, "davranışlarına engel olacak hiçbir takıntısı yok" anlamında kullanılan bir sözdür. Gürcü dilinde ise "ხეზე რომ ავიდეს, მისი ფეხსაცმელი ძირს არ რჩება / kheze rom avides, misi feksatsmeli dzirs ar darcheba." (Mamulia, 2006: 17) şeklinde ifade edilir.

c) Dolandırıcılık, Hilecilik, Kurnazlık

"Pabucunu ters giydirmek" deyimini Türk dilinde "güç bir duruma sokarak telaş içinde kaçırmak" anlamına gelmektedir. Gürcü dilinde ise "ფეხსაცმელს უკუღმა ჩააცმევს / feksatsmels ukuğma çaatsmevs." (Mamulia, 2006: 243) şeklinde tanımlanmaktadır.

d) Değer, Kalite

"Pabucu yarım / Pabuçtan aşağı" ifadeleri argo ifadelerdir. Türk dilindeki karşılığı "aşağılık (kimse)" anlamına gelmektedir. Gürcü dilinde ise "ფეხსაცმელებზე დაბალი / feksatsmelebze dabali." (Mamulia, 2006: 243) şeklinde ifade edilmektedir.

"Eski pabuç" argo bir ifadedir. Bu ifadenin Gürcü dilindeki birebir karşılığı "მისი ფეხსაცმელი ძველია / misi feksatsmeli dzvelia." (Mamulia, 2006: 243) şeklinde kullanılmakta olup "değersiz, hor, aşağılık, yararsız, işe yaramaz, değeri kuruş kadardır." anlamlarına gelmektedir.

e) Güvensizlik

"Sağlam ayakkabı değil" deyimini Türkçede "1. Güven duyulacak kimse değil, doğruluğu konusunda şüphe duyulur. 2. Doğruluğuna, namusluluğuna güvenilmez." anlamına gelmektedir. Gürcü dilinde bu deyim karşılığı "güvenilmez olmak, doğruluğundan şüphe edilir olmak" vb. anlamlarına gelen "სადო ფეხსაცმელი არ არის / saği feksatsmeli ar aris." (Mamulia, 2006:255) şeklinde kullanılmaktadır.

f) Saygısızlık, Aldırmamak

"Pabucunu bırakmamak" deyimini Türk dilinde "yapacağından vazgeçmemek, hiçbir şeye aldırmamak, korkmamak" anlamına gelmektedir. Örnek: "Bu tehditlere hiç pabuç bırakmadı." (Hıfzı Topuz). Gürcü dilinde ise "თავის ფეხსაცმელს არ დაუტოვებს / tavis feksatsmels ar dautovebs." (Mamulia, 2006: 243) şeklinde yer almaktadır.

g) Kovmak

"Pabucunu eline vermek" deyimini Türk dilinde "dolaylı olarak kovmak" anlamına gelmektedir. Gürcü dilinde ise "ფეხსაცმელს ხელში მისცემს / feksatsmels khelshi mistsems." şeklinde birebir karşılığı söz konusudur. Ayrıca "işten çıkarılmak, kovulmak" anlamında ise "გუდა-ნაბადი აუკრა / guda-nabadi aukra." (Mamulia, 2006: 243) şeklinde dile getirilmektedir.

h) Yanından ayrılmamak, Arkasından yürümek, Adım adım takip etmek

"Arkasına takılmak" deyimini Türk dilinde "bir kimseyi gözden ayırmayarak arkasından gitmek, peşini bırakmamak" ifade edilmektedir" Gürcü dilinde ise bu deyim "მას ფეხსაცმლის ლანჩზე ეკრობა / mas feksatsmlis lanchze ekroba" (Mamulia, 2006: 271) şeklinde kullanıldığını görmekteyiz.

i) Uzağa gitmeye hazırlanmak

"Tabanları yağlamak" deyimini Türk dilinde "1. Alay yollu uzak bir yere yayan gitmeye hazırlanmak, 2. Hızlıca koşmak, kaçmak" şeklinde kullanılmaktadır. Gürcü dilinde ise "ფეხსაცმლის ლანჩებს (ძირებს) ჰობავს / feksatsmlis lanchebs pokhavs" şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca "რკინის ქლამნებს ჩაიცვამს / rkinis kalamnebs chaicvams" (Demir çarıklarını giyecek) şeklinde de söylenmektedir (Mamulia, 2006: 271). Örn: "Başıma daha fazla bir şey gelmesin diye tabanları yağlar ya komşuya kaçardım ya da anneannemin yanına." (Sevda Türküsev s. 38).

j) Çok gezmek

"Pabuç eskitmek (paralamak)" deyimini Türk dilinde bir iş için bir yere çok gidip gelmek, işi takip etmek." anlamına gelmektedir. Örn: Altları delinmiş, kat kat pençeli pabuçlarını çıkardı, ağır ağır çıktı merdiveni." (O. Kemal). Gürcü dilinde "ფეხსაცმელები გაცვიოთა / feksatsmelebi gatsvita" (Mamulia, 2006: 242) şeklinde ifade edilmektedir.

"Demir çarıkları giymek" ve "Ayakkabıları eskitmek" deyimleri Gürcü dilinde farklı anlamlar içermektedir. Birincisi, hedefe ulaşmak için imkânsız olanı yapmak anlamına gelirken, ikincisi Türkçe ile aynı anlama sahiptir.

"Taban tepmek (patlatmak)" deyimini Türk dilinde "Yayan olarak çok uzun yol yürümek, çok sık gidip gelmek" anlamına gelmektedir. Gürcü dilinde ise "ფეხსაცმლის ლანჩს თელავს / tavis feksatsmlis lanchebs telavs" (Mamulia, 2006: 271) şeklinde ifade edilmektedir.

k) Koşmak, Acele etmek

"Tabanları kaldırmak" deyimini "Çok hızlı yürümeye ya da çok hızlı koşarak kaçmaya başlamak" anlamına gelmektedir. Örnek: Polislerin geldiğini görünce tabanları kaldırdı." Gürcü dilinde bu deyim "ფეხსაცმლის ძირებს მალლა სწევს / feksatsmlis dzirebs mağla stsevs" şeklinde ifade edilmektedir. Örneğin: უკანმოუხედავად გარბის / ukanmoukhedavad garbis"(arkasına bakmadan koşuyor) (Mamulia, 2006: 271). Buradaki çağrışım nötr'dür.

1) Asılsız tehdit

"Pabucumu alırsın" deyimini "benden hiçbir şey alamazsın" anlamını taşıyan bir argo ifadesidir. Gürcü dilinde ise "ჩემს ფეხსაცმელს მიიღებ / chems fekhatsmels miigeb" (Mamulia, 2006: 243) şeklinde kullanılmaktadır.

Diğer geri kalan durumlarda, yukarıda bahsedilen "ფე (pe)" harfinin çevirisiyle ilgili sorunlarda mevcuttur. "Kaide olarak, çeviri denliğini sağlamak, çevirmenin tek temel görevidir. Ancak bu hedef metnin içeriğinin tamamen kaynak metnin içeriğini geçirmesiyle ve hedef metnin gerçekliğinin korunmasıyla sağlanabilir." (Alexandrova, 2015: 62).

"Kültürel çağrışımların, etno-kültürel olarak süslenmiş metinlerin çeviri sürecinde bir engel olduğu vurgulanmakta ve böylece çeviri esnasında deyimsel birimlerin ifade şekli kaybolmaktadır. (iç biçimini yaratan durum). Ancak anlamı aktarma sorunu yabancı sözcük vasıtasıyla çözülmektedir." (Stebunova, 2013: 471).

Yan anlam, çeviri teorisinde pragmatik olarak kabul edilir. Öznenin tutumunu ek süslendirmeler, anlamsal veya duygusal yönler, ifade edici ve değerlendirici şekilleri vb. ifade edici bileşenler aktarmaktadır. "Yan anlam içermeyen bir ifade olmadığına inanırlar. Çünkü nötr çağrışımın (olumlu ve olumsuz işaretli çağrışımların etkisizleştirilmesinin sonucu) işaretsiz çağrışım türlerinden biridir." (Lebanidze, 2004: 70-71).

Genel olarak, etnik kültürel olarak süslendirilmiş sözcüklerin ulusal olarak süslendirilmiş kendi kültürüyle etiketlenmiş bileşenle değiştirilmesi önerilir. Bu başka yollarla da ifade edilir. Örneğin hesaplama veya sözcüksel araçlar kullanarak dile getirilebilir. Ayrıca çevirmen ikinci veya üçüncü yolu da seçebilir. "ფე (pe) ifadesinin karşıt bireyler aracılığıyla ulusal özelliklerinin incelenmesi çeviride alternatif bir yol oluşturmaktadır." (Romashina, 2013: 112). Buradan hareketle dışsal bilgi erişim eksikliğinin çeviriyi engellediğini yine söyleyebiliriz.

Deyim seçeneklerinde çoğu kez ayrı ayrı, başka dil için aynı anlamına gelmediği kavramlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin "ayakkabı" kelimesi Türkçede "ayakkabıyı geri verdi", "ayakkabılarını çevirdi." İfadeleri "evden kovdu" anlamına gelmektedir. "Pabucunu eline verir." (Mamulia, 2006: 243), "pabucunu bırakmaz." (Mamulia, 2006: 243) "ayakkabısını bırakmaz, kulağını asmaz," gibi deyimler de aynı anlamına gelmektedir. Bunun dışında Türkçede aynı kavramlarla derleyen deyimler de çoktur. Örneğin "pabuçtan aşağı"- ayakkabıdan daha aşağıda olmak- değeri beş kuruş etmez. (Mamulia, 2006: 243). "pabucu ters giydirir" – ayakkabısını ters giydirir – uyanıktır (Mamulia, 2006: 243). "sağ ayakkabı değil"- sağlıklı değildir (Mamulia, 2006: 255). (Tandilava, Khakhutaishvili, 2016: 768).

Gürcü dilinde, "ayakkabı" ifadesi deyim çok nadir bir bileşenidir ve daha çok "çok gezmek" anlamında kullanıldığını görmekteyiz. "ფე (pe)" ifadesi yalan söylemek, dolandırmak anlamıyla da kullanılmaktadır. Örn: "ქალამანი ჩაატვეს (მოატყუეს) /Kalamani çaatsves (yalan söylediler). Gürcü kültürüne ait olan burada kullanılan "ქალამანი/ kalamani" (çarık) ifadesi "ayakkabı" yerine kullanılmıştır. Nasıl ki Türkçede "Pabucu ters girdirir" deyiminde yer alan "pabuç" kelimesi "ayakkabı" kelimesini ifade ediyorsa bahsedilen "ქალამანი/ kalamani" ifadesi de "çarık" ifadesi de "ayakkabı" anlamında kullanılmaktadır.

Gürcücede içeriğe odaklanan eşdeğerlikler de mevcuttur. Bunlardan biri "ადიდაში გამოსული/Adidashi gamosuli (kurnaz, acımasız, yenilmez)" nekrotizm'dir. "ადიდა/Adida" Arapça bir kelime olup, çeşitli boyutlarda delikleri olan çelik bir tahta anlamına gelir ve bu delikten metal tel gerilerek çekilir.

"ფეხსაცმელს უკულმა ჩაატვეს / fekhatsmels ukuğma çaatsmevs" (Pabucunu ters giydirir)" öznenin etkinliğini aktarır (şeytani, baştan çıkarılmış) "ქალამანი ჩაატვეს /Kalamani çaatsves (yalan söylediler)" ise bir eylemi belirtir (yalan söylemek, gözleri kör olmak, yanıltmak). Bununla birlikte, belirtilen metinde "ქალამანი" /kalamani (çarık) ifadesini kullanmak oldukça ilginç bir durumdur.

Gürcüce ფე (fe) "ქალამანი ჩაატვეს /Kalamani çaatsmeva (çarık giymek) Tedo Sakhokia, "Çoğunlukla çariksız dolaşan ve çarık giymeyi özleyen köylü için çarık giymek iyi bir şeydir. Ancak burada ayakkabının giyilmesi doğrudan alay konusu olan ifadenin kullanılmış olmasıdır." (Sakhokia, 1979: 671) şeklinde dile getirmektedir. Bugünkü şekliyle bu ifade ironi anlamına da bile gelmeyebilir. Ancak "Çarık giymek"

ifadesi lüks içinde yaşamak anlamına geldiğinde söz konusudur. Bunun yanında burada altı çizilen nokta ise birisini yalanla kötü durumun içine sokarak şeytanlık yapmaktadır.

Gördüğümüz gibi, durum daha da karmaşıktır. Çevirmenin görevi, sadece deyimlerin anlamını korumak değil, aynı zamanda alıcıya metinde edindiği ifade biriminin anlamını iletmeştir. Bu durumda, eşdeğerlik kriterleri yalnızca dilbilime dayandırılmaz, çünkü gördüğümüz gibi burada, çevrilen metinde hiç görünmeyen bir ironi ortaya çıkmıştır; aksine alay etmek yerine üzüntüsünü kaynak metin yazarına iletme istenmektedir. Buna bağlı olarak, "ფეხსაცმელს უკუღმა ჩააცმევს / fekhatsmels ukuğma çaatsems" (Pabucunu ters giydirir) deyimini, "ქალამანი ჩააცვებს / Kalamani çaatsems (çarık giydirdiler) ya da "ქალამანი ჩააცვა / Kalamani çaatsems (çarık giydirdi) şeklinde mecaz anlamda çevrilemez. "ქალამანი/ kalamani" (çarık) kelimesinin de ayrıca sığır, at ve domuz derilerinden kullanılarak dikilen en yaygın ayakkabı türlerinden biri olduğu da unutulmamalıdır. "Eskiden "ქალამანი/ kalamani" (çarık)'yi çoğunlukla giyen, hazırlayan ve üreten köylü kesimiydi." (Ethnographic Dictionary of Georgian Material Culture, 2011: 440-441). "X-XI yüzyılların erken Gürcü kaynaklarında "ქალამანი/Kalamani" terimi "ayakkabı" anlamında kullanılmıyordu." (Cavakhishvili, 1962: 155).

Gürcüce'de "ფე" (fe) "ქალამნის მიცემა ანუ ჭმევა/ Kalamnis mitsema anu çmeva" şeklinde yani "rüşvet vermek, rüşvet yedirmek" anlamıyla da kullanıldığını görmekteyiz. Çeviri açısından bakarsak, "pabucumu alırsın" deyimini Gürcücede "ჩემს ფეხსაცმელს მიიღებ/Çems fekhatsmels miğeb" şeklinde ifade edilirken "benden bir şey alamazsın, sen bana bir şey yapmazsın" anlamında kullanılan bir argo ifadesidir." (Mamulia, 2006: 243).

"ჩემს ფეხებს მიიღებ/ Çems fekhatsmels miğeb" ve "ფეხები არ მომჭამო/ fekhebi ar momçamo" deyimleri birbirine yakın ifadelerdir. Gürcüce, hicivsel ve asılsız tehdit ifadeleri içeren yapısal deyimler açısından da zengindir. En yaygın olanı "ყურებზე ხახვს ვერ დამაჭრი/ kurebze khakhvs ver damaçri (kulaklarda soğanı kesemeyeceksiniz). Örneğin: "მე ვიცი, ყურებზე ხახვი არ დამაჭრა! /Me vitsi, kurebze khakhvi ar damaçra (kulağıma soğanı kestiremediğinizi biliyorum!) (Iliia). "Kulağa soğan kesmek" ifadesi, Gürcü tarihi bir olayla ilişkilidir. Eski zamanlarda kölelerin kulakları kesilir ve kanamayı durdurmak ve mikrop kapmaması için soğan kulaklarında kesilirdi." (Sakhokia, 1979: 725). Yani, bilgi öğretisinin temel somut bir gerçeğidir. B. Corbanadze, "Sanatlı söyleyişler genellikle sanatlı işlevlerle donatılmıştır. Başlangıçta, tamamen kesin ve doğrudan bir amaca sahip olmasının yanında doğrudan bir gerçeği ve olayı belirtir." şeklinde dile getirmektedir." (Corbanadze, 1997: 89).

"ფე (fe)'nin içeriği, iç biçimi kültürle bağlantılı temel bilgilerin, özgül bir prototipik durumuyla ilgili olduğu düşünülmektedir." (Maslova, 2001: 84). Başlangıçta ulusal gerçekliği ifade eden bu ifade, tarihsel bir olaya dönüştükten sonra alaycı-ironik bir renk kazanmış ve daha sonra yapısal varyantları ortaya çıkmıştır. Bunlar: ბალბა// შეჭამანდი არ მომიხარშო/balba//şeçamandi ar momikharşo, საპრასე არ მომიჯეკნო/sapraxe ar momicekno, ხვლიკების ჯოგი არ დამიფრთხო/khvlikebis cogi ar damiprtkho, ჯორს ნალები არ ამიყარო/cors nalebi ar amikaro, წინახარები არ ამიშვა/tsinakharebi ar mişva, სახატეში ხატები არ დამიფრთხო!/sakhateşi khatebi ar damiprtkho! vb. ifadelerdir.

"Pabucu dama atılmak" deyimindeki Farsça kökenli pabuç "ayakkabı" anlamında kullanılmaktadır. Örneğin "Çabucak bozulan, yırtılan, çürük pabuç yapan ayakkabıcı esnafına lonca tarafından ceza uygulanmaktadır." (Mi. 2010: 971; Pala 2007: 79).

"Tabanları altına takılır" (მას ფეხსაცმლის ლანჩზე ეკრობა/Mas fekhatsmlis lançe ekroba) deyiminin Gürcü dilinde karşılığında ise "etek" anlamına gelen "კალთა/kalta" kelimesi kullanılmaktadır. Örn: ბავშვი კალთაზე ჰყავს გამობმული/Bavşvi kaltaze hkavs gamobmuli (çocuk eteğe yapışmıştı) yani "annesinin eteğinde dolaşır" anlamında kullanılmaktadır.

"Pabucunu bırakmaz" (თავის ფეხსაცმელს არ დაუტოვებს/tavis fekhatsmels ar dautovebs) deyimini Türk dilinde "ayakkabılarını bırakmayacak, hiç korkmuyor, kulak asmıyor, dinlemiyor" anlamında kullanılmaktadır. Gürcü dilinde ise "dikkate almayan, hiçbir şeyi hesaba katmayan" anlamları içeren anlamlara gelmektedir. Örnek verecek olursak, "აინუნშიც არ აგდებს და აინუნში არ მოსდის/ ainunşits ar agdebs da ainunşi ar mosdis." Gürcücede yer alan bu ifade "dikkate almaz hiçbir şeyi umursamaz" anlamına gelmektedir.

“აინუნში მოსვლა/ainunshi mosvla” deyimini görmek, hoşlanmak, bir şeyi düşünmek, kaçınmak, korkmak anlamına da gelmektedir. (Sakhokia, 1979: 14).

“აინუნ” kelimesi arapçada “gözler” anlamına gelmekte olup “აინ/ain”-göz, “უნ/un”-çoğul anlamda “ler” şeklinde ifade edilir. Aslında “birinin gözüne girmek” თვალში მოსვლას/tvalshi mosvlas” şeklinde daha çok kullanılır. Deyimlerde Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin korunması, Gürcü ve Doğu dilleri arasındaki ilişkilere işaret etmektedir.” (Andronikashvili, 1996; Tsetskhladze, 2015: 10-18).

Gürcüce deyimlerde “ფეხსაცმელი/fekhsatsmeli” (Ayakkabı) bileşeninin özellikle güven vermek, uygun olmak ya da atmak anlamlarında kullanılması tamamen alışık olmayan bir durumdur.

“Deyimsel birimlerinin çevirisinin bilimsel analizi için ön koşulu onların korelasyonu, karşılaştırması ve kontrastıdır.” (Cerebrennikov, 1988: 85). Gördüğümüz gibi ne deyimsel eşdeğerliği bilmek yeterli ne de versiyonlarını bilmek yeterlidir. Semantik veya stilistik nüansları iletme için daha geniş bir metinde çalışmak gereklidir. Bu yüzden, "Deyimsel birimler, konuşmadaki gerçek kullanımları açısından incelenmesi gerekmektedir." (Kunin, 1970: 38).

Gürcü kültür alanında “ayakkabı”nın bir çağrışımı olmadığı için bir yan anlam boşluğu olarak düşünülebilir. Kısacası lacuna (ლაკუნა)'ların kontrastı olarak görülebilir. Kısacası, ayakkabı bileşenini içeren Türkçe deyimli birimler, Gürcücenin yapısal yönü açısından eşdeğeri sağlamayacaktır. Türkçede bu bileşen, semantik (anlamsal) asimetri ile ilişkili olup söyleyişlerde olumlu bir içeriğe sahiptir. Örneğin “სადი ფეხსაცმელი არ არის/saği fekhsatsmeli ar aris (sağlam ayakkabı değil), მისი ფეხსაცმელი ძველია/misi fekhsatsmeli dzvelia (onun ayakkabısı eskidir), მის ფეხსაცმელად არ ივარგებს/mis fekhsatsmlad ar ivargebs (ona ayakkabısı uymuyor)” vb. ifadelerdir. Diğer durumlarda ise olumsuz veya nötr içerik taşımaktadırlar.

2. SONUÇ

Sonuç olarak, çevrilen metinde, deyimli birimler tarafından oluşturulan evrenin sanatsal resmini içeren bilişsel-pragmatik yapısını koruması gerekir. Kültürel gerçeklikten sapma, çevirmenin düşmanıdır. Bir çevirmenin görevi, metnin ana mesajını kavramak ve yeterli olmasa bile onu başka bir dile uygun bir eşdeğerlilikle iletme. Modern iletişimsel ve işlevsel çeviri kuramına göre, çevrilen metnin okuyucusu yalnızca kendi etnomentalizmine yakın olan ifadeleri alır. Dillerarası eşdeğersel deyim (bir kavramın anlambilim, biçimbilimi renklendirmenin yanı sıra eşleştirilirken) genellikle azdır. Bu yüzden Ulusal-spesifik “ფე “(fe) ifadesinin çevirisi derin bir yetkinlik gerektirir. Çevirmen, kaynak metnin işlevsel baskınlığını, iletişimsel niyetini tanımalı, onu doğal bir dilsel yönde analiz ederek bir iletişimsel etki yaratmalıdır.

KAYNAKÇA

- Andronikashvili, M. (2016). İran-Gürcü Dil İlişkileri Üzerine Denemeler. Merani Yayınları, Tiflis.
- Sakhokia, T. (1979). Mecaz Kelime- Söyleyişler, Merani Yayınları, Tiflis.
- Tavidashvili, N. (2014). Evrensel bir dilbilimsel-kültürel fenomen olarak yarı-gerçeklikler ve farklı sistemlerin dillerinde sözelleştirilmesi. Kutaisi.
- Lebanidze G. (2004). İletişimsel dilbilim, dil ve kültür. Tiflis
- Mamulia, E., (2006). Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü. Tsisartkela Yayınevi, Tiflis.
- Tsetskhladze, N. (2015) Gürcü İfadede Dilsel Hiciv Yöntemleri, III Uluslararası Bilimsel Konferansı "Kültürlerarası Diyaloglar" Bildirileri, Meridian Yayınevi, Tiflis.
- Tsetskhladze, N. (2015). Gürcüce Nekrotizmler, Gürcistan Filolojisi Bölümü Tutanakları, Batumi Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi, “Filoloji Müjdecisi” II. Iverion Yayınevi, Tiflis.
- Gürcü Maddi Kültürünün Etnografik Sözlüğü (2011). Meridian Yayınevi, Tiflis.
- Javakhishvili, I. (1962). Gürcü Ulusunun Maddi Kültür Tarihi için Malzemeler III-IV, Tiflis.
- Jorbenadze, B. (1967). Dil ve Kültür. Tiflis.

- Alexandrova, E. (2015). Bir Ulusal Kültürel Metafor Olarak Deyimbilim, Filolojik-Hermeneutik Yön. Tiflis
- Alefrenko, N. (2008). Dilbilim Postmodernizm Yönünden Deyim Bilimi ve Bilişsel Çalışmalar. Belgorod Üniversitesi Yayınevi, Belgorod.
- Kononova, O. (2000). Modern Alman Deyim Biliminde Eski Alman Mitlerinin ve Batıl İnançlarının Yankıları // İdiotenik Deyim Biliminin Sorunları. Rusya Devlet Pedagoji Üniversitesi Yayınevi.
- Kunin, A.V. (1970). İngilizce deyimler, Bilim, M.
- Tandilava, L., Khakhutaishvili, M. (2016). Türkçe Gürcüce Deyim Biçimleri Seçeneklerinin Lingvokültürel Görünüşleri. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Stevanovich, R. (2013). Kırstik Düşünce Aktivitesinde Genel ve Uygulama - КИН Bilgisinin Hayal eden Fazolojik Kodlama.” İsimli koleksiyon, Belgorod.
- Маслова, В. А. Лингвокультурология, Академия, М. 2001.
- Romashina, O. Yu (2013). Contrastive Phraseology: The Lacenarity And Translem. "İlgili Disiplinlerle Felzeolojinin Etkileşiminin Bilişsel Faktörleri” 3. Uluslararası Bilimsel Konferansı sonuçlarının ardından bilimsel makale koleksiyonu” Belgorod.
- Stebunova, K. (2013). Felzeolojik Birimlerin Tercümesinin İletişim ve İşlevsel Yönleri. İsimli koleksiyon, Belgorod.
- Александрова Ел. Вл. Фразеологизм как национально-культурная метафора: филолого-герменевтический аспект: диссертация...кандидата филологических наук: 10.02.19 / Тверской государственный университет. Тверь, 2015.203 с.
- Алефиренко Н. Ф. Фразеология и когнитивистика в аспекте лингвистического постмодернизма: монография / Н. Ф. Алефиренко. Белгород: Изд-во БелГУ, 2008. 152
- Кононова, О. А. Отголоски мифов и суеверий древних германцев в современной немецкой фразеологии // Проблемы идиотической фразеологии: Доклады на межвузовском семинаре «Идиотическая фразеология романских, германских и славянских языков», 10–11 ноября 1999 г. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. Вып. 3. С. 33-41.
- Кунин, А. В. Английская фразеология / А. В. Кунин. М.: Наука, 1970. 241 с.
- Кунин, А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. Дубна: Феникс +, 2005. – 488 с.
- Маслова, В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. М.: Академия, 2001. 208 с.
- Маслова, В. А. Лингвокультурология, Академия, М. 2001.
- Рябцева, Н. К. Язык и естественный интеллект / Н. К. Рябцева. М.: Академия, 2005. 630 с
- Ромашина О. Ю. КОНТРАСТИВНАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ: ПРОБЛЕМА ЛАКУНАРНОСТИ И ПЕРЕВОДИМОСТИ КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013.
- Садыкова А. Г., Шангараева Л. Ф.К, ВОПРОСУ О КУЛЬТУРНОЙ КОННОТАЦИИ ВО ФРАЗЕОЛОГИИ. КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013
- Садыхова Г.Р. О ВЗАИМОВЛИЯНИИ РАЗЛИЧНЫХ РЕЛИГИОЗНЫХ ИСТОЧНИКОВ НА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ ЯЗЫКА. КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013
- Саяпова Г. З. ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКАЯ ЛАКУНАРНОСТЬ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ

И СМЕЖНЫХ ДИСЦИПЛИН. КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013.

Стебунова К. К. КОММУНИКАТИВНО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ

КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013

Стеванович Р. И. ОТРАЖЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОГО КОДИРОВАНИЯ ОПЫТА И ПРАКТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В ЭВРИСТИЧЕСКОЙ МЫСЛИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ФРАЗЕОЛОГИИ СО СМЕЖНЫМИ ДИСЦИПЛИНАМИ Сборник научных трудов по итогам 3-й Международной научной конференции (Белгород, 19-21 марта 2013 года) Белгород 2013

Серебренников, Б. А. Роль человеческого фактора в языке: язык и мышление / Б.А. Серебренников. М.: Наука, 1988. 242 с.

Телия, В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. М.: Наука, 1986. 143 с.

Швейцер, А. Д. Языковые и внеязыковые аспекты перевода / А. Д. Швейцер // Методы сопоставительного изучения языков: Сб. ст. – М.: Наука, 1988. – С. 59-65.

Сорокин, Ю. А. Роль этнопсихолингвистических факторов в процессе перевода / Ю. А. Сорокин // Национально-культурная специфика речевого поведения. – М., 1977. – С. 166-174

<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=32&t=1249>

<http://meskhi.net/proverbs/#w>

https://tr.wiktionary.org/w/index.php?title=Kategori:T%C3%BCrk%C3%A7e_deyimler&from=P

<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/seytana-pabucu-ters-gyidirmek-deyimi-17098>

